

Літопис події

ФУЛБРАЙТІВСЬКИЙ НАУКОВИЙ СЕМІНАР “НОВА КРИТИКА”

Гурт на Грушевського

У кожній країні науковці зазвичай нарікають на те, що немає відповідного форуму, на якому можна було б представити первинні висліди своєї праці та попередньо обговорити свої ідеї та підходи. Мовляв, добре було б почути доброзичливу, але фахову та щирі критику праці, яка ще в процесі дослідження. Також нарікають на те, що бракує їм можливості спілкуватися з колегами з інших дисциплін. Різного роду конференції, з'їзди та спільні публікації дають таку можливість, але вона зазвичай нетривала, тому створюються комісії, підкомісії, товариства та дискусійні групи в Інтернеті.

Ми, американці, завважили, що в Україні спілкування між науковцями, якщо вони не працюють в одному відділі чи на одній кафедрі, часто набирає офіційного тону, який не сприяє відкритій та доброзичливій критиці. Вражає відсутність широкого та відкритого обговорення книжок, довготривалого спілкування між науковцями різних дисциплін. Мене особисто вражає формалізм у поведінці науковців. Образно кажучи, я часто маю враження, що науковці в Україні священнодіють, точно дотримуючись загальноприйнятих правил. Науковець має бути уособленням поваги, статечним та гідним свого звання. Десь відсутня легкість Гауцінкового *Homo sapiens* та грайливість, що дозволяє науковцеві з любов'ю та інтересом вивчати свій предмет, а також цікавитись дослідженнями та захопленнями інших.

Журнал “Критика”, задуманий саме для ґрунтового обговорення різних сучасних книжок, став свого роду писемним форумом обміну думками, а то й дотепними шпильками. Його засновник та головний редактор Григорій Грабович мріяв і мріє про вишуканий семінар у Києві, на якому науковці різних галузей мали б можливість обговорювати теми своїх і не своїх досліджень.

У той же самий час Тамара Гундорова — завідувач відділу теорії літератури Інституту літератури ім.Т.Г.Шевченка НАН України — прагнула відновити міждисциплінарні семінари для науковців і студентів.

Офіс Програми ім. Фулбрайта в Україні своїми конференціями та обсягом предметів грантів і створює умови для поширення міждисциплінарних підходів та зацікавлень. Мої власні праці завжди переходили рамки якоїсь однієї дисципліни — чи то історії, чи то філософії, чи того новотвору, що став називатись *жіночі студії*.

Асоціація Фулбрайтерів України радо підтримала ідею семінарів, які стали називатись “Нова критика”. І саме критика, а не критиканство, дружня розмова за круглим столом — і обов'язково з ерудицією та мудрою легкістю. Бо наука не тягар, який треба тягти, а справді Франкова перлина, яка виблискує внутрішнім сяйвом.

Бачимо неформальну серію семінарів для тих, хто бажає взяти в них участь, хто має цікаву та опрацьовану тему і хто бажає дружнього — ну, і менш дружнього, але завжди чемного та інтелігентного спілкування освічених людей. Сподіваємось, що може дехто навіть зможе завчасно поділитись працею і семінар стане справжнім семінаром — обговоренням даної теми. Але тільки справжні наукові теми — ті, що ставлять питання, на які ще немає відповідей — нададуть учасникам цих зібрань справжньої насолоди.

Може, якраз наша маленька перлина згуртує своїх цінителів.

Марта Богачевська-Хомяк,
Директор Програми ім. Фулбрайта в Україні

Слово і Час. 2003. №3

Повертаючись до “нової критики”

Побувавши по світах, зрозуміла те, що було давно очевидним, — саме науковий семінар може бути ідеальною, не ієрархічною формою спілкування, від якого ми відвикли і якого бракує українським гуманітаріям. Виступ на семінарі, дискусії і питання — форма неавторитарного і не спрямованого на останню відповідь повідомлення, і тим така форма науковості цікава. Так зародилася ідея семінару під назвою “Нова критика”. Марта Богачевська-Хомяк підтримала мене в цьому бажанні і запропонувала розширити рамки семінару, надавши йому ширшого гуманітарного змісту.

Вибір назви був, звичайно, річчю амбітною. Первісно назва семінару — “Нова критика” — мала, на мою думку, служити сигналом, який прив’язував нас до певної традиції, а саме — раціонального творення нової гуманітарної парадигми. Свого часу оновлення такої парадигми здійснювали англо-американська “нова критика” 30–50-х років, французька “нова критика” 60-х років. Хотілося б мати щось на зразок такої традиції і в Україні.

Та існував ще один контекст, який асоціювався і перетинався з поняттям “нової критики”, і цей аспект став чи не основним. Сама назва апелювала до потреби критики, критичної рефлексії з її іронізмом, інтелектуалізмом, провокативністю, з одного боку, і звичайно — соціально-культурними інтенціями, з другого. Так “нова критика” ставала метафорою неавторитарної розмови.

“Нова критика” нагадує нам про методи “близького читання” і проголошує повернення до тексту. Хотілося б, щоб саме методика читання тексту (тексту літературного, соціального чи культурного) та прагнення його інтерпретувати стали чи не найважливішими процедурами на нашому семінарі. Як відомо, “нова критика” мала свої ідеали — а саме через поезію, поетичну й естетичну відповідь, задану самим текстом, вона програмувала сприйняття не лише мистецького твору, а й самої реальності. Моделлю служила насамперед культура — скажімо, світове тіло культури чи літературної традиції, образ сенсорної і органічної єдності літературного тексту.

“Нова критика” була для Джона Кроу Ренсома, Клінта Брукса, Алена Тейта, Блекмура і, звичайно, Т.С.Еліота компенсацією того, що бракувало їм у суспільстві, а саме — способом неконфліктного розв’язання суперечностей, моделлю творення культури. Думаю, що Фулбрайтівський гуманітарний семінар міг би також стати місцем, де б реалізувалися культурні, інтелектуальні й ідеологічні потреби спілкування, а також прообразом неконфліктного поладження міждисциплінарних розривів та суперечностей, сценою, на якій дослідник-автор міг би інсценізувати свої ідеї (та ідеали).

Відбулося три засідання семінару. На першому під назвою “Література і медицина: межі взаємопроникнення” філософ і психолог *Вадим Менжулін* звернувся до постаті К.Юнга, зокрема його психоаналітичної теорії, і простежив її зв’язок із біографією відомого культуролога-психоаналітика. Зокрема, для дискусії Менжулін обрав своєрідні “провини” психоаналітика перед основним його фахом — медициною, демонструючи крок за кроком, як Юнг вибудовував свою теорію, зазначаючи вплив художньої образності, як піддавався впливам фантазування та літературності. Таке нетрадиційне прочитання Юнга дозволило побачити неоднозначність самого психоаналізу, що перебував на межі медицини та літератури.

На другому засіданні професор Гарвардського університету *Григорій Грабович* говорив про співвідношення поетичної та малярської спадщини Т.Шевченка. Цей феномен паралельного співіснування двох рядів — зорового та словесного — не такий уже й винятковий в історії культури. Для Шевченка, твердив Грабович, він служив формою заспокоєння надміру емоційно-словесного напруження, з якого народжувалася поетична образність Шевченка. На думку Грабовича, постійно зображаючи на своїх картинах власний автопортрет, український поет символізував себе як свідка зображуваного, як сторожу. Це ще один підхід до з’ясування природи Шевченкового генія.

Тема третього семінару — “Україна в ООН: колись — тепер, всередині — ззовні”.

На черзі — нові зустрічі...

*Тамара Гундарова,
модератор семінару*